

Príčiny a podmienky páchania trestného činu korupcie

Anotácia: Autor v tomto príspevku sumarizuje svoje poznanie o príčinách a podmienkach páchania trestných činov korupcie. Uvedené poznanie tvorí čiastkový výstup z vedeckého skúmania, ktoré autor realizuje v súvislosti s poznávaním determinantov odhaľovania a dokazovania trestných činov korupcie.

Kľúčové slová: korupčné konanie, korupčné správanie sa, trestné činy korupčnej kriminality, subjektívne a objektívne faktory páchania trestných činov korupcie, rysy korupcie, odhaľovanie a dokazovanie, kontradiktórne konanie.

Z uvádzaných charakteristík korupčného konania je zrejmé, že tento druh kriminality zahrňuje v sebe celý rad spôsobov páchania a foriem, ktoré sa prejavujú tým, že určité subjekty získavajú neoprávnené výhody, a to predovšetkým zneužitím svojho funkčného, resp. spoločenského postavenia.

Ďalší rys tejto trestnej činnosti je, že v procese odhaľovania a dokazovania trestných činov korupcie pre náležité zistenie skutkového stavu sa ťažko získavajú dôkazy, a preto oveľa menej páchatel'ov je stíhaných a postavených pred súd. K uvedenej skutočnosti zhodné stanovisko zaujíma celý rad autorov.¹

Typické pre korupčnú kriminalitu je, že trestné činy *sú páchané s výraznou kriminálnou energiou a profesionalitou*. Ak použijeme zovšeobecnenie pri skúmaní subjektov tejto trestnej činnosti, zistíme, že najvýraznejší podiel na jej páchaní majú osoby vzdelané, odborne erudované (v rámci špecializácie majú aj právnické i ekonomické vzdelanie) v konkrétnej oblasti spoločenského života, v ktorej vyvíjajú aktivity, v ktorej zaujímajú konkrétnu pozíciu, a to predovšetkým vo vzťahu k možnému rozhodovaniu a pod. Z výsledkov kauzálnych analýz trestných vecí korupcie vyplýva, že vo väčšine týchto skúmaných prípadov jedným z páchatel'ov (podozrivých) je osoba, ktorá zodpovedá týmto charakteristikám (*ten, kto rozhoduje*). Okrem uvedeného je zrejmé, že niektoré subjekty trestných činov korupcie disponujú pomerne značným finančným kapitálom, ktorým veľmi cieľavedome a účelovo dokážu zakrývať svoje kriminálne aktivity (*napríklad následnou korupciou prostredníctvom advokátov a pod.*).

Aj napriek tejto skutočnosti je paradoxom, že vedné disciplíny, napríklad kriminológia, nevenujú pozornosť typológii páchatel'ov tejto trestnej činnosti.

Vo všeobecnosti je možné uviesť, že typológii páchatel'ov trestných činov bolo do súčasnej doby vytvorené neprehľadné množstvo, ale, bohužiaľ, dosiaľ chýba vyčerpávajúci, systematický prehľad o nich, a to aj napriek tomu, že význam tohto poznania nie je potrebné – zvlášť v odborných kruhoch – zvyraňovať, a to nielen v slovenskej kriminológii, ale i v dostupných zahraničných učebniciach kriminológie. Predovšetkým sa to týka páchatel'ov korupcie.²

Uvedené konštatovanie je čiastkovým výsledkom realizovaného výskumu, ktorý sme vykonali aj aplikovanou (tzv. rešeršovou) analýzou. Z poznania autora tohto príspevku vyplýva, že hlbší prehľad do problematiky typológie páchatel'ov trestnej činnosti vo všeobecnosti poskytujú niektoré, predovšetkým nemecké učebnice kriminológie. Žiaľ, aj v tomto smere je nutné zdôrazniť, že nie je venovaná náležitá pozornosť trestným činom

¹ MUSIL, J. Splňuje kriminalistika očekávání dnešní doby?; In *Kriminalistika XXVIII.*, 2/1995, s. 86.

² MAREŠOVÁ, A. Ještě jednou o delikventech z pohledu kriminologa (o pojmech užívaných v kriminologii, o řešených problémech a získaných poznatcích); In *Trestní právo 1/2000*, s. 16 – 24.

korupčnej kriminality, a to aj napriek jej spoločenskej závažnosti. Podľa nášho názoru na otázku prečo je to tak, je možné použiť odpoveď: ... „že práve občania v klasickej spoločenskej ekonomickej formácii – kapitalizme neboli zvyknutí na korupčné konanie v takom rozsahu, v akom sú konfrontovaní teraz a pod.

Ak určitým spôsobom chceme zľahčiť a zjednodušiť kritériá charakteristiky subjektov trestného činu korupcie, je možné uviesť, že väčšinou ide o normálnych, duševne zdravých ľudí. Tí majú konkrétne motívy, sledujú konkrétne ciele a rešpektujú uvedené racionálne, logicky páchajú, resp. spolupodieľajú sa na páchaní tohto druhu trestných činov. V danom smere racionalitu a logiku páchania týchto trestných činov je potrebné zdôvodňovať príčinami a podmienkami, za ktorých je páchaná táto trestná činnosť.

Okrem uvedeného, podľa nášho názoru, dôležitou skutočnosťou, ktorá súvisí s páchaním trestnej činnosti korupcie, je *postoj verejnosti k tejto skupine kriminality*.

Súhlasíme s názorom respondentov (oslovení 15 príslušníci PZ riadeným rozhovorom), ktorí konštatovali (100 %), že pri trestných činoch tzv. *všeobecnej kriminality* (násilná, mravnostná, majetková) požiadavky zákonnosti sú prepojené s požiadavkami morálky.

V danom smere tieto trestné činy tejto skupiny kriminality sú verejnosťou vnímané nielen z hľadiska práva, ale i morálky. Pre realizáciu práva má v danom prípade súlad právnych noriem s morálnymi normami mimoriadny význam, pretože prepožičiava právnym normám sankciu, ktorá je charakteristická predovšetkým pre morálku, ktorá spočíva v tlaku verejnej mienky. V rôznych súvislostiach tlak verejnej mienky môže pôsobiť oveľa silnejšie ako hrozba tými alebo onými právnymi opatreniami štátneho donútenia.

Na druhej strane tlak verejnej mienky nemusí byť vždy v súlade s právnym posúdením konania jedincov, čo môže spôsobiť ohrozenie požiadavky zachovania práva. Tak je to pri korupcii, kde väzba na pravidlá morálky je vzdialenejšia, voľnejšia a menej bezprostredná.³

Dôvodov tohto prístupu je určite veľmi veľa. Domnievame sa, že ich definovanie si zasluhuje osobitnú samostatnú vedeckú prácu, a to predovšetkým z pohľadu vnímania hrozby korupcie, jej spoločenskej akceptácie a pod.

Aj z týchto stručne načrtnutých rysov trestných činov korupcie je zrejmé, že ak chceme dosiahnuť pozitívne výsledky v boji proti tomuto negatívnemu javu, mali by sme podrobnejšie poznať jej logistiku a možné postupy smerujúce k jej obmedzeniu. Napríklad aj samotné systémy rozhodovania, sebakontroly, vonkajšej kontroly a pod.

Bez nároku na úplnosť dovoľujeme si konštatovať, že účinný boj s korupciou vyžaduje najskôr ju poznať, vedeckým skúmaním zistiť príčiny a podmienky, za ktorých sú tieto trestné činy páchané, skúmať osobnosti páchatel'ov i dosiaľ uplatňované metódy, prostriedky odhaľovania i preventívne aktivity.

1 Všeobecné faktory ovplyvňujúce páchanie trestných činov korupcie

Analýzu príčin vzniku, existencie a dynamiky rozvoja kriminality v plnom rozsahu je možné aplikovať na korupčnú kriminalitu, pričom jej výsledky sú jedným zo základných predpokladov aplikácie účinných preventívnych a represívnych aktivít.

Z výsledkov výskumu i doterajších poznaní je možné príčiny a podmienky korupcie klasifikovať, využívajúc rôzne druhy kritérií. Napríklad na klasické, ktoré sú spoločné pri všetkých formách kriminality; a na špecifické, ktoré majú svoju platnosť prevažne

³ LISOŇ, M. *Odhaľovanie kriminality páchanej v ekonomike*, Akadémia PZ, Bratislava 2001, s. 35.

v jednotlivých sférach spoločenského života, aj príčiny pôsobiace dlhodobo alebo krátkodobo a iné.

Ak skúmame problematiku príčin trestných činov korupcie všeobecne, môžeme povedať, že *tento druh kriminality je reflexom stavu a vývoja našej spoločnosti*. V danom smere je nutné zdôrazniť kontinuitu ich páchania, a to vo všetkých jej smeroch a rozmeroch.

Pri realizácii riadeného rozhovoru s odborníkmi praxe respondenti (15 respondentov) zhodne konštatovali, že príčiny a podmienky (faktory) vzniku, existencie a rozvoja korupčnej kriminality v Slovenskej republike vyplývajú z nedostatočnej ochrany a neefektívnej kontroly ekonomických vzťahov, a to nielen v rámci jednotlivých štátov, ale aj na medzinárodnej úrovni.

1.1 Faktory ovplyvňujúce páchanie trestných činov korupcie z medzinárodných hľadísk

Medzi faktory, ktoré ovplyvňujú páchanie korupčnej kriminality **v oblasti medzinárodných vzťahov**, dominantné postavenie majú faktory vyplývajúce z internacionalizácie problémov v oblasti politickej, ekonomickej, sociálnej, bezpečnostnej, ideologickej, náboženskej, kultúrnej a pod. Domnievame sa, že uvedené názory majú racionálny základ, pretože globalizácia problémov je dôsledkom rozvoja moderných dopravných, informačných a komunikačných prostriedkov, ktoré stále viac zblížujú občanov jednotlivých krajín z celého sveta, a to nielen v pozitívnom smere.

Týmto otázkam sú permanentne venované podľa nášho názoru cieľavedomé a systematické diskusie otvorené predovšetkým pracovníkmi Transparenci internacional Slovenskej republiky a ďalších mimovládnych združení, ktoré u nás pôsobia.

K uvedeným otázkam v procese výskumu (technika výskumu dotazník) sa vyjadrili 20 respondenti (príslušníci PZ). Ich názory na danú problematiku sú uvedené v tabuľke.

Faktory ovplyvňujúce páchanie korupcie v oblasti medzinárodných vzťahov (názor oslovených respondentov v procese výskumu)	
Akceptácia trestných činov korupcie vo všeobecnej a v konkrétnej (personálnej) úrovni napr. v súvislosti hrozbou, resp. existujúcou ekonomickou recesiou – akceptácia a prevzatie vzorov správania sa (logika a racionalita povinný znak v spôsobe páchania trestných činov)	100 %
Spoločné aj pre iné formy kriminality (internationalizácia problémov v oblasti politickej, hospodárskej, sociálnej, bezpečnostnej a ideologickej v dôsledku rozvoja dopravných informačných a komunikačných prostriedkov, integrácia – vzájomná závislosť hospodárstva, vnútornej bezpečnosti a pod.)	100 %
Existujúce a prehľbujúce sa napätie medzi štátmi EU a inými štátmi s vyspelou ekonomikou (globalizácia a prehľbujúca sa závislosť našej ekonomiky)	75 %
Medzinárodná hospodárska recesia (ekonomické, politické, sociálne a iné faktory)	75 %
Aktivity kriminálnych skupín – na vnútroštátnej a medzinárodnej úrovni	75 %
Rozdielne prístupy v jednotlivých štátoch k právnemu definovaniu tohto druhu kriminality, predovšetkým z pohľadu trestnej zodpovednosti	75 %
Rozdielne prístupy v jednotlivých štátoch pri zabezpečovaní úloh na úseku kontroly tohto druhu kriminality (organizácia a riadenie práce)	50 %
Liberalizácia, demokracia, možnosť vyvíjať aktivity v trhovej ekonomike (medzinárodný charakter aktivít)	50 %
„Liberálny“ (benevolentný) prístup medzinárodného spoločenstva k fenoménu tohto druhu kriminality – aj napriek prijatým opatreniam nízka úroveň koordinácie pri zabezpečení jej kontroly	50 %

Technický pokrok, možnosti vyplývajúce z využívania techniky pri páchaní a utajovaní vymožeností pri páchaní trestnej činnosti	50 %
Kultúrne a náboženské faktory (kríza hodnôt)	75 %

Významným problémom v oblasti zjednocovania Európy je rozdielnosť zákonodarstva rôznych štátov, a to nielen z pohľadu klasifikácie jednotlivých skutkových podstat tohto druhu kriminality, ale predovšetkým jeho akceptácii pri samotnom odhaľovaní a dokazovaní tohto druhu trestných činov. Nedoriešená aproximácia práva vedie k nachádzaniu stále nových regiónov, miest, situácií, odkiaľ môže byť páchaná trestná činnosť v konkrétnej oblasti spoločenského života.

Podľa názoru odborníkov Slovenská republika sa stáva jednou zo spojených nádob v systéme európskych krajín (priemyslovo vyspelých), ktorú negatívne ovplyvňujú kriminogénne faktory. Tie zvyrazňujú možný prienik aj týchto kriminálnych aktivít k nám, a to v konkrétnej kvantitatívnej a kvalitatívnej úrovni (porovnaj podmienky páchania trestných činov tejto kriminality v krajinách, v ktorých prebieha transformácia hospodárskeho politického a spoločenského života).

Z toho, čo už bolo konštatované v tomto príspevku, je zrejmé, že aj pre kriminálne skupiny korupcia, korupčné správanie, predstavuje významný logistický prvok (tylové zabezpečenie, zázemie), prostriedok na presadzovanie svojich cieľov, ktorými sú dosahovanie zisku a vnútorná a vonkajšia ochrana).

Tomuto stavu „*nahrávajú*“ rozdielne prístupy jednotlivých štátov k posudzovaniu trestnej zodpovednosti za trestné činy korupcie, ktoré využívajú páchatelia na únik pred potrestaním, ako aj pomerne veľká benevolencia medzinárodného spoločenstva k fenoménu tejto kriminality, a to tak na praktickej, ako aj na teoretickej úrovni.

Táto skutočnosť sa najvýraznejšie odráža predovšetkým v aplikácii právnych kompetencií, ktoré je nutné akceptovať pri odhaľovaní a dokazovaní tohto druhu kriminality.

1.2 Faktory ovplyvňujúce páchanie trestných činov korupcie z vnútroštátnych hľadísk

V oblasti vnútroštátnych spoločenských pomerov dominantné faktory nárastu korupčnej kriminality môžeme posudzovať v dvoch rovinách.

V prvej rovine sú to faktory, ktoré vznikli objektívne v súvislosti s kultúrnymi a politickými tradíciami a prebiehajúcou transformáciou politicko-ekonomického systému Slovenskej republiky. V tomto smere je potrebné zdôrazniť, že proces transformácie z centrálne plánovaného národného hospodárstva na trhovú spoločensko-ekonomický systém ešte stále prebieha. Zjednodušene povedané, spoločenské väzby (*napr. výrobné vzťahy*), charakteristické pre trhovú spoločenskú hospodárstvo, ktoré funguje na sociálnom princípe, sa len postupne vytvárajú.

Predovšetkým tento proces priamo alebo sprostredkovane ovplyvňuje prebiehajúci legislatívny proces zameraný na ochranu našej spoločnosti pred trestnou činnosťou.

Analogicky do tejto roviny je potrebné začleniť aj ďalšie okolnosti, ktoré ovplyvňujú samotný proces dokazovania a najmä odhaľovania trestných činov korupčnej kriminality

Objektívne faktory ovplyvňujúce nárast trestných činov korupčnej kriminality v rámci Slovenskej republiky (názor oslovených respondentov v procese výskumu)	
Stále prebiehajúca transformácia, spoločenské väzby, ktoré sú typické pre trhovú ekonomiku, sa len postupne vytvárajú	100 %
Tradície, kultúra, náboženstvo (kríza hodnôt)	100 %
Latencia uvedeného druhu kriminality	100 %
Obmedzený zdroj informácií (bankové, hospodárske, daňové a iné obmedzenia,	75 %

ktoré súvisia s možným prístupom k potrebným informáciám	
Zaostávanie práva za rozvojom ekonomických vzťahov (predstih kriminality pred realizáciou účinných protiopatrení)	75 %
Nedoriešená aproximácia práva	75 %
Spoločenské postavenie a odborná erudícia páchatel'ov	75 %
Využívanie modernej techniky pri páchaní trestnej činnosti	75 %
Finančné prostriedky, ktorými disponujú páchatelia (ich využitie pri nemorálnej a neetickej obhajobe a pod.)	75 %
Absencia financií, ktoré sú potrebné na odhalenie a dokumentovanie trestných činov korupcie a iné.	75 %

Niet pochyb o tom, že v procese odhaľovania a dokazovania tohto druhu kriminality sa čoraz ťažšie získavajú dôkazy. Problémov, ktoré ovplyvňujú proces dokazovania, je niekoľko, bez ohľadu na úplnosť môžeme uviesť, že jedným z problémov je odhalenie a dokazovanie nelegálnosti finančných operácií.

Ďalším je latentnosť tejto kriminality, ktorá neumožňuje odhaľovať a dokazovať túto trestnú činnosť v čase jej páchania, a tak zistiť páchatel'ov, príčiny a podmienky, ale ani prijať vhodné preventívne opatrenia. Podľa nášho názoru táto skutočnosť by mala byť predmetom verejnej diskusie v spoločnosti. Občan by mal pochopiť, čo je pre neho výhodné z pohľadu celospoločenského, nielen z pohľadu individuálneho. Nik nepochybuje o tom, že je nutné jedinec v spoločnosti diferencovať, ale nik nemôže súhlasiť s tým, aby bol určitým spôsobom – hoci menej závažným – diskvalifikovaný, handicapovaný a pod.

Z nášho pohľadu skúmania vyplýva, že policajti, ktorí plnia úlohy na úseku odhaľovania a dokazovania trestnej činnosti korupcie, majú spravidla obmedzený zdroj potrebných informácií na odhalenie páchatel'ov, čo je zapríčinené aj existenciou zákonného systému ich utajenia, napr. hospodárskym, bankovým tajomstvom a pod. Uvedenú skutočnosť potvrdili aj respondenti (75 %) – príslušníci služby kriminálnej polície (úradu boja proti korupcii) upozornili, že predovšetkým to im sťažuje objasnenie korupčnej kriminality a odhalenie ich páchatel'ov.

Čeliť tomuto problému vyžaduje pristúpiť k novým ofenzívnejším metódam odhaľovania danej kriminality predovšetkým príslušníkmi služby kriminálnej a finančnej polície a skvalitniť spoluprácu pri vyhľadávaní dôkazov. Za súčasných podmienok prístup k potláčaniu uvedeného negatívneho javu nemôže byť *benevolentný*, ale musí byť založený na aktívnej operatívno-informačnej činnosti, koordinovanej s inými policajnými službami a orgánmi činnými v trestnom konaní. V danom prípade je nutné zamerať pozornosť na permanentné vytváranie informačného systému, ktorý bude signalizovať (*entity – subjekt, objekt, priestor, termín a iné*), že dané subjekty sa kriminálne aktivizujú, že páchajú korupciu, že sa rozhodli spáchať trestný čin korupcie a pod.

Ďalším (nie posledným) problémom je pružnosť práva a jeho vzťah k prebiehajúcim spoločenským zmenám. Legislatívne nedostatky často využívajú nepoctiví občania na svoje neoprávnené obohacovanie v podnikateľskej sfére. Ako sme už uviedli, formy korupčnej kriminality sú väčšinou úzko späté s ekonomickými procesmi, ktoré nie sú dostatočne legislatívne upravené, často súvisia so spôsobom a technikou rozhodovania v určitom odvetví hospodárskeho systému, pohybom účtovných dokladov, manipuláciou s finančnými a hmotnými prostriedkami a ďalšou ekonomickou činnosťou.

Dá sa povedať, že z hľadiska riešenia úloh významným faktorom je odborná erudícia páchatel'ov. V danej súvislosti je nutné vnímať, že na korupčnom konaní sa podieľajú minimálne dvaja páchatelia. Z doterajších analýz je zjavné, že jedným z nich je rafinovaný, inteligentný páchatel', ktorý disponuje dobrou osobnou i miestnou znalosťou problematiky,

všeobecnou odbornosťou, ktorú využíva na páchanie korupčnej kriminality.⁴ Ten si v čase páchania trestného činu korupcie vytvára rôzne druhy legend, ktorými sa dokáže nemorálne, neeticky a iným spôsobom obhájiť, a to už v čase policajného zákroku a pod.

Rešpektujúc súčasný stav dosiahnutých ekonomických výsledkov štátu, sa javia ako problém aj finančné náklady, ktoré je potrebné vynaložiť na odhaľovanie a dokazovanie tohto druhu kriminality. Práve táto činnosť a mnohokrát aj vynaložené náklady na objasnenie týchto trestných činov mimoriadne ovplyvňuje aktivity, ktoré by mali byť požadované spoločnosťou, resp. subjektom tejto spoločnosti – občanom. Aj z tohto dôvodu treba v procese vyhľadávania dôkazov, získavania relevantných, objektívnych informácií potrebných na naplnenie cieľov, vyplývajúcich z uvedených činností, hľadať účinnejšie a efektívnejšie kriminalistické metódy a prostriedky.

Autor tohto príspevku bez komentára uvádza, že k odstráneniu uvedených problémov by mohol prispieť objektívny proces vnútornej obrody právneho poriadku Slovenskej republiky, personálnej prestavby v politike a ekonomike, ktorý by bol zosúladený s kritickým poznaním získaným zo zahraničia (kapitalistické štáty s vyspelou ekonomikou). Niet pochyb o tom, že takýto proces by zvýšil koordinovanosť a spoluprácu policajných služieb i orgánov činných v trestnom konaní, zmenšil by sa priestor na nemorálnu a neetickú obhajobu osôb podozrivých z korupčných aktivít a pod.

V druhej rovine je možné uviesť celý rad subjektívnych faktorov ovplyvňujúcich nárast trestných činov korupčnej kriminality. Názory oslovených odborníkov (dotazník) na uvedený problém sú uvedené v tabuľke.

Subjektívne faktory ovplyvňujúce nárast kriminality páchanej v ekonomike v Slovenskej republike (názor oslovených respondentov v procese výskumu)	
Mýtus peňazí	100 %
Pracovná zaťaženosť príslušníkov PZ	100 %
Nedostatočné materiálne technické vybavenie príslušníkov PZ	100 %
Možný prienik rizikových skupín (subjektov) do polície	80 %
Účelová diskreditácia PZ	80 %
Nedostatky v práci manažmentu MV a PZ	75 %
Neustále a nepremyslené organizačné zmeny PZ	75 %
Personálna nestabilita PZ	75 %
Zlá komunikácia medzi jednotlivými službami PZ	75 %
Nízka úroveň kontrolnej práce (účinnosť a efektivita)	75 %
Nedostatok právneho vedomia a iné	50 %

V súčasnosti (a to nielen u nás) je možné uviesť, vyplýva to z doterajších praktických skúseností autora, že vážnym problémom pri odhaľovaní a následnom dokazovaní všetkých druhov kriminality je samotná korupcia, ktorá je logistickým nástrojom pre kriminálne subjekty najmä pri prenikaní do rozhodovania pracovníkov štátnej správy. Autor predkladanej informácie pracoval a pracuje na úseku odhaľovania a dokazovania trestných činov, ktoré sú páchané pracovníkmi štátnej správy – polície a colnej správy. Z jeho poznania vyplýva, že spoločnosť ovládol mýtus peňazí a nie je málo tých, ktorí sa ich snažia získať za každú cenu, t. j. i trestnou činnosťou. Žiaľ, platí to aj pre policajné a colné profesie.

Ako ďalší subjektívny faktor môžeme uviesť pokles aktivity polície a justičných orgánov na úseku odhaľovania a dokazovania kriminality. Z analýzy štatistík registrovanej kriminality vyplýva, že nie je venovaná potrebná pozornosť výkonu odhaľovania

⁴ Prezídium PZ : Štatistika registrovanej kriminality v Slovenskej republike za roky 1990 – 2006.

a objasňovania trestných činov (analogicky z registrovanej trestnej činnosti uvádzanej v štatistikách Prezídia Policajného zboru to platí aj pre korupciu). Polícia rieši „nápad“ (viď štruktúra registrovaných trestných činov), v menšej miere jej príslušníci venujú pozornosť odhaľovaniu a objasňovaniu.⁵

Dôsledkom zníženia aktivity sú často kriminálne skupiny, nekompetentní politici, novinári a iné subjekty, ktoré majú možnosť ovplyvňovať dôveru týchto subjektov a účelovo diskreditovať políciu a orgány činné v trestnom konaní.

Každý musí pochopiť, že polícia je dôležitým subjektom, na ktorý štát (občan) delegoval povinnosť zabezpečovať kontrolu kriminality. Z hľadiska riešenia úloh je len jedným prvkom tohto systému. Predovšetkým sám občan by mal svojou aktivitou a inou cieľavedomou činnosťou (v demokratickej spoločnosti) vyvíjať aktivity na zabezpečenie dodržiavania a akceptácie práva.

V tomto smere veľmi správne konštatuje bývalý rektor Akadémie Policajného zboru Pavol Baláž⁶: „Veľký význam má dôvera občanov v schopnosť bezpečnostných orgánov, prokuratúry a súdov včas odhaliť a spravodlivo potrestať páchatel'a, ako aj účinne chrániť obeť zločinu a tých, čo sa za tieto ciele angažujú, najmä pred možnými následnými útokmi a prenasledovaním zo strany páchatel'ov.“

Podľa nášho názoru výsledky prieskumu verejnej mienky o dôvere k policajtom sú varovné. Aj napriek tomu, že uvedený trend registrujeme od roku 1990, doposiaľ sa tomuto problému nevenuje náležitá pozornosť, tak ako na to upozorňovali Chalka a Benkovičová.⁷

Neustále a nepremyslené organizačné zmeny, ktoré boli odštartované po roku 1989, ako keby smerovali práve k paralyzovaniu aktivít polície, ktoré do tejto doby veľmi systematicky a cieľavedome plnili úlohy na úseku ochrany spoločnosti pred kriminalitou. Je to paradox, ktorý je možné chápať ako rezervu.

Podľa nášho názoru uvedené skutočnosti sú aj príčinou, že príslušníci PZ boli často, a mnohokrát aj sú, neoprávnene obviňovaní z kriminálnej aktivity, a preto (aj alibisticky) nevenujú potrebnú pozornosť kontinuite odhaľovania jednotlivých druhov trestných činov. V tejto súvislosti sa zdá, že pomerne veľkým problémom na úseku odhaľovania kriminality sa stala personálna nestabilita policajných orgánov. Nepremyslené účelové organizačné zmeny narušili stabilitu a výkonnosť PZ v Slovenskej republike a ich pracovnú motiváciu (napríklad zmeny názvov policajných zložiek, postavenie a úlohy justičnej kriminality, kriminálnej polície, finančnej polície a pod.).

Výsledky práce útvarov pri odhaľovaní a dokumentovaní korupcie sú v značnej miere závislé od početných stavov, odbornej úrovne a pripravenosti policajtov na túto činnosť a stabilizácie na policajných útvaroch. Ak objektívne hodnotíme súčasný personálny stav polície, môžeme vysloviť názor, že v ostatnom období dochádza k zvýšenej fluktuácii pracovníkov zaradených na jednotlivých oddeleniach. Skúsení policajti (schopní vykonávať analytickú činnosť – je to aj prirodzený proces odchodu do výsluhového dôchodku), najmä s vysokoškolským vzdelaním, využívajú sociálne možnosti PZ, odchádzajú do civilných profesií, kde nemajú problém uplatniť sa v lukratívnych, lepšie finančne hodnotených profesiách, či už v bankových a finančných inštitúciách, resp. v súkromných podnikoch a firmách. Zaznamenávame aj prípady premiestnenia (resp. preloženia) policajta na vlastnú žiadosť k iným útvarom v rámci PZ s približne rovnakým finančným zabezpečením, avšak s nižšou náročnosťou na výkon služby a zaťaženosťou. Nízke tabuľkové stavy policajných orgánov a ich nevyhovujúce technické vybavenie neumožňujú rozpracovávať závažnú kriminalitu vo všetkých podozrivých prípadoch, preto táto kriminalita ostáva latentnou.

⁵ Prezídium PZ Slovenskej republiky – Štatistika registrovanej kriminality za roky 2000 – 2007.

⁶ BALÁŽ, P. *Polícia v SR v transformačnom procese spoločnosti*, Bratislava : A PZ, 1995, s. 29.

⁷ CHALKA, R., BENKOVIČOVÁ, Ľ. *Názory verejnosti na spoluprácu občanov s PZ SR, na jeho preventívnu činnosť a vybrané problémy kriminality*, Bratislava: A PZ, 1994, s. 11.

Efektívnosť odhaľovania trestných činov korupcie ovplyvňujú aj manažéri PZ. Z poznania autora tohto príspevku vyplýva, že polícia je vzdialená od občanov, noví policajti majú nedostatočnú miestnu a osobnú znalosť, ktorá je základným predpokladom na odhaľovanie korupcie, vyhľadávanie dôkazov a usvedčenie páchateľov.

Vo výskume bolo zistené, že v rámci zmien v územno-správnom členení na niektorých útvaroch je nedostatočná spolupráca s inými policajnými útvarmi, orgánmi colnice, Železničnej polície a s inými subjektmi, ktoré sa podieľajú významnou mierou na odhaľovaní kriminality (*za celý rok 2006, 2007 nebola vykonaná koordináčná porada*).

Ďalšie faktory subjektívneho charakteru vyplývajú z nedostatku právneho vedomia fyzických a právnických osôb. Nízka efektívnosť subjektov trestnej politiky vyvoláva u občanov apatiu a skepsu, nemotivuje ich spolupracovať s týmito subjektmi, čo sa prejavuje v poklese právneho vedomia občanov.

Páchanie korupčnej kriminality pomerne výrazne ovplyvňuje aj nízka úroveň kontrolnej práce na všetkých stupňoch riadenia, s čím sa stotožňuje prevažná väčšina respondentov. V tejto súvislosti je potrebné si uvedomiť, že zmyslom kontroly nie je trestať, ale predovšetkým vytvárať bariéry pre vznik a výskyt kriminality a vytvárať také účinné mechanizmy, ktoré v najkratšom čase môžu zabezpečiť nápravu nepriaznivého stavu a odstrániť podmienky páchania ďalšej kriminality. V danej súvislosti otázka, ktorá má byť predmetom riešenia, nemôže byť stotožňovaná vo svojom obsahu „*je páchaná trestná činnosť korupcie na našom útvare?*“, ale z hľadiska účinnosti sa javí ako potrebné hľadať odpoveď na otázky „*v akých formách a čo nasvedčuje, že je páchaná trestná činnosť na našom pracovisku a iné.*“

Ďalší závažný faktor je ľahký vstup rizikových skupín osôb do radov polície, ale hlavne do podnikateľskej sféry. Dôkazov je celý rad káuz, ktoré sú predmetom trestného konania (viď štatistiky, v ktorých sú charakterizované trestné činy korupcie týchto subjektov).

Na dosiahnuté výsledky v procese odhaľovania tohto druhu kriminality má pomerne veľký vplyv aj pracovná zaťaženosť príslušníkov jednotlivých služieb PZ, vyšetrovateľov a prokurátorov. V tomto smere je nutné zvýrazniť nie celkom dobre vytváranie koordináčných vzťahov medzi políciou a prokuratúrou. Z kauzálnych analýz vyplýva, že príslušníci polície sú schopní v konkrétnom čase spracovať návrh na obžalobu z trestného činu korupcie, avšak prokurátor v rámci kotradiktorného konania pred súdom nedokáže dostatočne presvedčiť súd, aby akceptoval obsah a formu samotnej obžaloby (advokát – druhá strana kotradiktorného súdneho konania počas celej doby vyšetrovania – dokazovania v prípravnom konaní trestného činu korupcie v konkrétnej kontinuite sa pripravuje na obhajobu a pod.). V dôsledku toho dochádza v rade prípadov k nárastu vrátených spisov, a to následkom nenáležitého zistenia skutkového stavu i iných dôvodov, ktoré samotné determinujú neetickú a nemorálnu obhajobu.

Ďalším nie menej dôležitým demotivačným faktorom je aj nedostatočné hodnotenie prípadov dokumentovania trestnej činnosti korupcie určitej skupiny páchateľov, na odhalení ktorej sa podieľa celý rad policajných útvarov, pričom úspech sa spravidla prizná len jednému z nich.

Pri realizovaných rozhovoroch s odborníkmi z praxe boli väčšinou respondentov uvádzané aj iné faktory, napr. zlé materiálne technické vybavenie policajných útvarov a ich príslušníkov, ktorí plnia úlohy na úseku odhaľovania korupcie, zlá koordinácia pri plnení hlásnej služby, vzájomnej komunikácie medzi príslušníkmi jednotlivých služieb PZ.

Javí sa ako určitý paradox, že v odpovedi na položené otázky poukazovali respondenti aj na vplyvy korupcie a klientelizmu, avšak táto ich argumentácia sa viac-menej vzťahovala na konkrétne prípady alebo osoby podozrivé z páchania tejto trestnej činnosti.

Podobná situácia je aj u príslušníkov Colného kriminálneho úradu Colnej správy Slovenskej republiky. Aj z týchto dôvodov súčasné vedenie Colnej správy prispôsobuje

organizáciu Colného kriminálneho úradu požiadavkám praxe (napríklad vytvorením personálnych väzieb medzi vyšetrovateľmi, policajtní, operatívou, kriminalistickými technikmi, a to priamo v rámci tohto útvaru a pod.).

Už z uvedeného konštatovania je zrejmé, že v praxi existuje celý rad objektívnych a subjektívnych príčin, ktoré treba odstrániť, a tým vytvoriť kvalitatívne vyššie predpoklady na odhaľovanie i predchádzanie korupčnej kriminality. V skutočnosti poznanie týchto príčin umožní správne formulovať preventívne aktivity a prevýchovné opatrenia.

Literatúra

BALÁŽ, P. *Polícia v SR v transformačnom procese spoločnosti*, Bratislava : Akadémia PZ, 1995, s. 29.

CHALKA, R., BENKOVIČOVÁ, Ľ. *Názory verejnosti na spoluprácu občanov s PZ SR, na jeho preventívnu činnosť a vybrané problémy kriminality*, Bratislava: A PZ, 1994, s. 11.

MAREŠOVÁ, A. Ještě jednou o delikventech z pohledu kriminologa (o pojmech užívaných v kriminologii, o řešených problémech a získaných poznatcích); In *Trestní právo 1/2000*, s. 16 - 24.

MUSIL, J. Splňuje kriminalistika očekávání dnešní doby? In *Kriminalistika XXVIII.*, 2/1995, s. 86.

LISON, M. *Odhaľovanie kriminality páchanej v ekonomike*, Akadémia PZ, Bratislava 2001, s. 35.

Prezídium PZ Slovenskej republiky – Štatistika registrovanej kriminality za roky 2000 – 2007.

Key words: corruption proceedings, corruption behaviour, criminal acts of corruption criminality, subjective and objective factors of committing corruption crimes, corruption features, detection and evidence providing, contradictory behaviour.

Summary

Corruption crimes significantly threaten not only democratic principles accepted by society but also reduce basic human rights and freedoms of citizens.

As the author highlights, due to these reasons and due to this kind of criminality, it is necessary to pay significant attention not only to theoretical level but also to practical level.

In the elaborated scientific essay the author, on the basis of executed scientific cognition (content analysis of elaborated and published information, causal analysis of investigation files, directed interview etc.), characterises primary factors (reasons, conditions) of committing corruption crimes while taking into account requirements of detecting and validating this type of criminal acts. According to his understanding we can say, that this factors have objective and subjective character while their effect has international or intrastate dimension. According to author's opinion, the attitude chosen in this way, when recognizing and defining factors, has distinctive significance when fulfilling tasks in the field of corruption crime detection and evidence providing.

*Ing. Pavol Augustín, CSc.
riaditeľ odboru kontroly a inšpekcie
Colného riaditeľstva SR
e-mail: PavolAugustin@colnasprava.sk*

Recenzenti: prof. Ing. Václav Krajník, CSc., doc. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.